De verdwenen stad

Column

Columns - 8 augustus 2016 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

Makkelijk is het niet, een van de indrukwekkendste stukjes Duitsland te bereiken. Dit is geen Brandenburger Tor, geen Neurenberger Reichsparteitagsgelände of Keulse Dom. Hier zie je van buitenaf alleen bomen, de brug erheen is een ruïne, de toegangswegen zijn overwoekerd, en: het ligt niet eens in Duitsland.

Toeval is het dat ik hier nu sta, in een dicht bos net over de grens met Polen. Onder het mos ontdek ik een paar stenen, met mijn voeten schraap ik de aarde opzij; de stenen zijn de fundamenten van een huis. Overal blijken ze te liggen. Het bos groeit op de resten van een stad, een voormalige Duitse stad in Polen.

We maken een zomerse fietstocht langs de rivier de Neisse, sinds 1945 de grens tussen Polen en Duitsland. De Oost-Duitse dorpen en stadjes zijn regelmatig keurig opgepoetst, maar toch: iedere dag zijn er de confrontaties met het verleden, de DDR, de oorlog. Onvermijdelijk natuurijk in dit land, maar deze zijn anders, niet keurig museaal.

> Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

In het stadje Forst is er eerst niets van te merken. In het centrum stralen de gevels, fris gerenoveerd met West-Duits geld. Forst wil duidelijk graag laten zien dat het ook betere tijden heeft gekend. In de 19de eeuw stond de stad nog midden in Duitsland. Het was deel van Silezië, dat toen 200 jaar Duits was en een bloeiende textielindustrie kende. In het gebied links en rechts van de Neisse staan de resten van ooit prachtige kastelen, laat-19de-eeuwse-fabrieksgebouwen, trotse herenhuizen.

Hoe deze rijkdom ten onder ging, is aan de rivierrand van de stad te zien. Daar staan drie lange stenen bruggen over het water: het middelste deel ontbreekt. Ze zijn in de Tweede Wereldoorlog opgeblazen door de Wehrmacht op haar terugtocht en daarna nooit meer opgebouwd, niet door de DDR, niet door de BRD. Ze staan er in 2016 bij alsof 8 mei 1945 nog geen week geleden is geweest.

De historische sensatie wordt compleet aan de overkant, te bereiken via een flinke omweg. In het bos zijn de brokstukken van een compleet stadsdeel te vinden. Het enige zichtbare overblijfsel is een overwoekerde fontein bij de rivier. ‘Berge’ heette deze wijk tot 1945, waar onder andere de stedelijke belastingdienst was gezeteld

> Hier in het Poolse bos zijn - in de allerruwste vorm - de historische breuken zichtbaar die het huidige Duitsland hebben gevormd

Bijna niemand weet nog dat de stad daar doorliep, vertelt de gastheer van ons pension die ons de tip gaf. Als jochie, net na de oorlog, is hij er nog wel eens geweest, daarna nooit meer. "Wat heb ik er te zoeken?" zegt hij cynisch. Na 1945 werd het grootste deel van Silezië aan Polen toegekend en de Duitsers die hier woonden zijn verdreven: *Vertriebene*, zoals de miljoenen inwoners van de Duitstalige gebieden in Oost-Europa worden genoemd die toen werden verjaagd.

Het Duitse stadsdeel werd als wraak door het Rode Leger vernietigd, zegt de pensionhouder, en de stenen zijn gebruikt om Warschau mee op te bouwen. Al voegt hij er daarna wel heel correct aan toe dat de Duitse bezetters degenen waren die de Poolse hoofdstad eerst hebben vernietigd. In die zin waren in het verdwenen stadsdeel de inwoners dader en slachtoffer tegelijk.

In het gesprek wordt weer eens duidelijk hoe de *Vertreibung* de laatste tien jaar opnieuw onderdeel van de Duitse actuele debatten is geworden. Soms wrokkig, maar soms ineens ook als voorbeeld van ‘loutering’. In de huidige vluchtelingencrisis vertellen bijvoorbeeld veel oudere voorstanders van Merkels beleid over hun eigen harde ervaringen als *Vertriebene*; het zou verklaren waarom ze nu Syrische asielzoekers willen helpen.

Misschien dat de verdwenen stad in het bos daarom zo indrukwekkend is. In de 21ste eeuw probeert men de littekens van de 20ste eeuw weg te wissen, maar onderhuids blijven ze aanwezig. Hier in het Poolse bos zijn - in de allerruwste vorm - de historische breuken zichtbaar die het huidige Duitsland hebben gevormd.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/17658/de-verdwenen-stad